

ΑΠ 190/2018 Ε΄ Τμ.

Πρόεδρος: Μαρία Χυτήρογλου, Αντιπρόεδρος.
 Εισηγητής: Γεώργιος Παπαηλιάδης, Αρεοπαγίτης.
 Δικηγόρος: Μαρ. Τύπα.

Η ακυρότητα της επίδοσης της κλήσης ή του κλητηρίου θεσπίσματος είναι σχετική, και μπορεί να προταθεί από τον κατηγορούμενο στο ακροατήριο μέχρι την έναρξη της αποδεικτικής διαδικασίας, αν δε ο κατηγορούμενος εμφανισθεί στο δικαστήριο και δεν προβάλλει αντιρρήσεις για την πρόοδο της δίκης, η ακυρότητα αυτή καλύπτεται και επιφέρει τις συνέπειες αναστολής της παραγραφής του διωκόμενου εγκλήματος.

Η παραβίαση των διατάξεων της ΕΣΔΑ δεν δημιουργεί ιδιαίτερο λόγο αναίρεσης της απόφασης, πέραν εκείνων που αναφέρονται περιοριστικά στο άρθρ. 510 § 1 ΚΠΔ.

Κατά τις διατάξεις των άρθρων 156 §§ 1, 2, 170 § 1, 173 § 1, 174 § 2, 320 § 2 και 321 § 4 του ΚΠΔ, η ακυρότητα της επιδόσεως της κλήσεως ή του κλητηρίου θεσπίσματος είναι σχετική, μπορεί δε να προταθεί από τον κατηγορούμενο στο ακροατήριο μέχρι την έναρξη της αποδεικτικής διαδικασίας, αν δε ο κατηγορούμενος εμφανισθεί στο δικαστήριο και δεν προβάλλει αντιρρήσεις για την πρόοδο της δίκης, η ακυρότητα αυτή καλύπτεται και επιφέρει τις συνέπειες αναστολής της παραγραφής του διωκόμενου εγκλήματος κατά το άρθρο 113 §§ 1, 2 και 3 του ΠΚ, για όσο χρόνο διαρκεί η κύρια διαδικασία, όχι όμως περισσότερο από τρία χρόνια επί πλημμελημάτων, όμως αν είναι άκυρη η επίδοση του κλητηρίου θεσπίσματος ή της κλήσεως, δεν αρχίζει η κύρια διαδικασία και δεν επέρχεται η άνω αναστολή της παραγραφής, κατά τις διατάξεις δε των άρθρων 339, 340, 343 και 349 §§ 1 και 2 του ΚΠΔ, η κύρια διαδικασία στο ακροατήριο αρχίζει είτε με την επίδοση της κλήσεως ή του κλητηρίου θεσπίσματος στον κατηγορούμενο, είτε με την εμφάνιση του κατηγορουμένου στο ακροατήριο του δικαστηρίου που καλείται και τη μη εναντίωσή του στην πρόοδο της δίκης. Εξάλλου κατά το άρθρο 502 § 2 του ΚΠΔ, το δευτεροβάθμιο δικαστήριο έχει εξουσία να κρίνει για εκείνα μόνο τα μέρη της πρωτόδικης απόφασεως στα οποία αναφέρονται οι λόγοι της εφέσεως και αν δεν πράξει τούτο και δεν αποφανθεί, όπως έχει υποχρέωση, ως εκ του μεταβιβαστικού αποτελέσματος

της εφέσεως, επί του εκκληθέντος αυτού κεφαλαίου της πρωτόδικης αποφάσεως, ή αποφανθεί ανατιολόγητα υποπίπτει σε λόγους αναίρεσεως για έλλειψη ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας και υπέρβαση εξουσίας, που ιδρύει τους προβλεπόμενους από το άρθρο 510 § 1 στοιχ. Δ΄ και Η΄ του ΚΠΔ λόγους.

Στην προκειμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από τα έγγραφα της δικογραφίας, που παραδεκτά επισκοπούνται από τον Άρειο Πάγο, για τις ανάγκες του αναίρετικού ελέγχου, με την υπ' αριθ. 27579/2016 απόφαση του Μονομελούς Πλημμελειοδικείου Αθηνών καταδικάσθηκε ωσει παρών, εκπροσωπούμενος από τον συνήγορο υπερασπίσεώς του, ο ανααιρεσίων-κατηγορούμενος για μη καταβολή χρεών προς το Δημόσιο, σε ποινή φυλακίσεως δώδεκα (12) μηνών, της οποίας διατάχθηκε η αναστολή εκτελέσεως για μία τριετία. Κατά της απόφασεως αυτής άσκησε ο κατηγορούμενος τη με αριθμό εκθέσεως καταθέσεως .../22.9.2016 έφεση, με την οποία ζήτησε την εξαφάνιση της εκκαλουμένης αποφάσεως, για κακή εκτίμηση των αποδείξεων, ενώ στην σχετική έκθεση εφέσεως πρόβαλλε, ως λόγο εφέσεως και την ακυρότητα του κλητηρίου θεσπίσματος. Όπως προκύπτει από την επισκόπηση της προσβαλλομένης υπ' αριθ. 1380/2017 αποφάσεως του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου Αθηνών, ο κατηγορούμενος, κατά την έναρξη της συζητήσεως της υποθέσεως στο δικαστήριο αυτό επικαλέσθηκε και ανέπτυξε προφορικά τον αυτοτελή ισχυρισμό, που αφορούσε την ένσταση περί ακυρότητας της επιδόσεως του κλητηρίου θεσπίσματος, το οποίο, το δευτεροβάθμιο αυτό δικαστήριο τον απέρριψε με την εξής, κατά πιστή μεταφορά, αιτιολογία: «1) Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 521 § 1 στοιχ. δ΄ του ΚΠΔ το κλητήριο θέσπισμα πρέπει να περιέχει, μεταξύ άλλων στοιχείων, τον ακριβή καθορισμό της πράξεως για την οποίαν κατηγορείται ο κατηγορούμενος, δηλαδή θα πρέπει στο κλητήριο θέσπισμα να περιγράφεται με σαφήνεια και ακρίβεια για την οποίαν κατηγορείται ο κατηγορούμενος, ήτοι να καθορίζονται επακριβώς τα πραγματικά περιστατικά τα οποία πληρούν την αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος, όπως αυτό τυποποιείται από το νόμο, και μνεία του άρθρου του ποινικού νόμου, που προβλέπει την απειλούμενη ποινή, για να είναι σε θέση ο κατηγορούμενος να λάβει γνώση της αποδιδόμενης σ' αυτόν κατηγορίας και να προετοιμάσει ανάλογα την υπεράσπισή του. Τα

ίδια προβλέπονται και από τα άρθρα 6 § 3 εδ. α΄ και β΄ της ΕΣΔΑ, που κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974 που αποτελεί εγγώριο δικαίωμα, το οποίο ορίζει ότι κάθε κατηγορούμενος έχει δικαίωμα: α) να πληροφορείται στη βραχύτερη προθεσμία στη γλώσσα που κατανοεί και με κάθε λεπτομέρεια τη φύση και το λόγο της εναντίον του κατηγορίας και β) να διαθέτει το χρόνο και τις αναγκαίες ευκολίες για την προετοιμασία της υπερασπίσεώς του. Αν δεν περιέχεται στο κλητήριο θέσπισμα ο ακριβής καθορισμός της πράξεως για την οποίαν κατηγορείται ο κατηγορούμενος, τότε αυτό και μαζί του ή κλήτευση του τελευταίου στο ακροατήριο είναι άκυρο, σύμφωνα με το άρθρο 321 § 4 του ΚΠΔ. Την ακυρότητα αυτή του κλητηρίου θεσπίσματος που είναι σχετική και προπαρασκευαστική της διαδικασίας στο ακροατήριο, αν δεν καλυφθεί, δηλαδή αν ο κατηγορούμενος εμφανισθεί στη δίκη και προβάλλει εγκαίρως αντίρρηση για την πρόδο της, μπορεί, εφόσον η σχετική ένστασή του απορρίφθηκε, να την προτείνει επαναφέροντάς την με λόγο εφέσεως (ΑΠ 273/2015, ΑΠ 1018/2014). Αντιθέτως, όπως προκύπτει από τις διατάξεις των άρθρων 171 § 1 εδ. δ΄, 173 § 2 και 174 του ΚΠΔ, αν ο κατηγορούμενος εμφανισθεί και δεν προτείνει την ένσταση αυτή κατά την έναρξη της πρωτοβάθμιας δίκης η εν λόγω σχετική ακυρότητα καλύπτεται (ΑΠ 1548/2006). Στην προκειμένη περίπτωση ο κατηγορούμενος προέβαλε το πρώτον με την έφεσή του ως λόγο εφέσεως, ήδη δε και με αντίστοιχη δήλωση της πληρεξούσιας δικηγόρου του στο ακροατήριο κατά την έναρξη της προκειμένης δευτεροβάθμιας δίκης: 1) Την ακυρότητα του κλητηρίου θεσπίσματος, ισχυριζόμενος ότι: α) Η συναρίθμηση, για την εξαγωγή του συνολικά οφειλόμενου χρέους, αφενός ατομικών του χρεών και αφετέρου χρεών ομόρρυθμης εταιρείας, για τη μη εμπρόθεση καταβολή των οποίων φέρεται να ευθύνεται ο ίδιος ποινικώς ως ομόρρυθμο μέλος της τελευταίας, καθιστά εντελώς ανακριβή την αποδιδόμενη σ' αυτόν κατηγορία, με αποτέλεσμα, ενόψει του κατά υπόχρεο πρόσωπο διαχωρισμού των (από κάθε αιτία) επίμαχων χρεών και επειδή τίθεται εν αμφιβολία εάν το σύνολο εκάστης κατηγορίας χρεών, συμπεριλαμβανομένων των κάθε είδους τόκων και προσαυξήσεων έως την ημερομηνία συντάξεως του πίνακα χρεών, υπερβαίνει το ελάχιστο για τον αξιόποιο χαρακτήρα του αδικήματος χρηματικό όριο, να αδυνατεί να λάβει σαφή γνώση περί της αξιόποινης πράξεως και του ακρι-

βούς περιεχομένου της περί αυτής κατηγορίας και, συνακόλουθα, να προετοιμάσει καταλλήλως την υπεράσπισή του. β) Στο πλαίσιο αυτό μάλιστα, για μεν τα με αριθμούς ... και ... χρέη, που περιγράφονται κατ' είδος στον οικείο πίνακα, στο κλητήριο θέσπισμα γίνεται μνεία ότι αυτά προέρχονται από εισοδήματα φυσικού προσώπου, για δε το με αριθμό ... χρέος ότι τούτο οφείλεται από εισοδήματα νομικού προσώπου, ενώ άπαντα τα χρέη προέρχονται και έχουν βεβαιωθεί ως οφειλές ομόρρυθμης εταιρείας, προς το Δημόσιο, των οποίων η καταβολή καθυστέρησε για χρονικό διάστημα τεσσάρων (4) μηνών από την βεβαίωσή τους. γ) Ακόμη, ουδόλως μνημονεύονται οι κρίσιμες διατάξεις, που προβλέπουν την οικεία, ως ομορρυθμο μέλους της φερόμενης ως οφειλέτριας ομόρρυθμης εταιρείας, ποινική του ευθύνη, και δη εκείνες του άρθρου 25 § 2 περ. 3 (όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 23 § 1 του ν. 2523/1997) και § 3 του ν. 1882/1990. II) Ότι, επειδή, με βάση και όσα πιο πάνω αναφέρονται, η συγκεκριμένη κατηγορία δεν του γνωστοποιήθηκε με ακρίβεια, κατά παράβαση και όσων ορίζονται στο άρθρο 6 § 3 στοιχ. α΄ της ΕΣΔΑ, επήλθε, κατ' άρθρο 171 § 1 στοιχ. δ΄ του ΚΠΔ, απόλυτη ακυρότητα της κύριας διαδικασίας, η οποία και πρέπει να απαγγελθεί. Με βάση όσα, στις προηγηθείσες νομικές σκέψεις αναπτύσσονται, ωστόσο, ο πιο πάνω ισχυρισμός του κατηγορουμένου πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό του και συγκεκριμένα: Ως προς το υπό στοιχείο I) σκέλος του ο ισχυρισμός του κατηγορουμένου περί ακυρότητας του κλητηρίου θεσπίσματος προεχόντως προβάλλεται απαραδέκτως, διότι, ενώ η προτεινόμενη με αυτόν ακυρότητα, που είναι σχετική και προπαρασκευαστική της διαδικασίας στο ακροατήριο, θα έπρεπε να προταθεί από τον κατηγορούμενο κατά την έναρξη της πρωτοβάθμιας δίκης, εν προκειμένω ο τελευταίος, αν και παρέστη πρωτοδίκως, εκπροσωπούμενος από πληρεξούσια δικηγόρο, δεν πρότεινε την οικεία ένσταση, προβάλλοντας αντιρρήσεις για την πρόοδο της δίκης. Συνεπεία τούτου, η τυχόν εν λόγω ακυρότητα καλύφθηκε, μη δυνάμενη πλέον να προταθεί, όπως στην συγκεκριμένη περίπτωση συνέβη, με λόγο εφέσεως ή και με δήλωση της πληρεξούσιας δικηγόρου του στο ακροατήριο του δευτεροβαθμίου Δικαστηρίου τούτου, κατά την εκδίκαση της εφέσεώς του κατά της πρωτόδικης αποφάσεως. Απορριπτός, εξάλλου, πλην όμως ως μη νομίμως προβαλλόμενος, είναι ο άνω ισχυρισμός

του κατηγορουμένου και ως προς το υπό στοιχείο II) σκέλος του, και δη περί απόλυτης, κατόπιν των άνω ελαττωμάτων και ελλείψεων του κλητηρίου θεσπίσματος, ακυρότητας της κύριας διαδικασίας, καθώς, με βάση όσα ήδη πιο πάνω γίνονται δεκτά, σε συνδυασμό και με εκείνα που στις προηγηθείσες νομικές σκέψεις επισημαίνονται, η ακυρότητα, περί της οποίας κάνει λόγο ο κατηγορούμενος, δεν είναι απόλυτη, αλλά σχετική, και δη αφορώσα το κλητήριο θέσπισμα, υπαγόμενη, ως προς τον τρόπο και το χρόνο προβολής της, στους προαναφερόμενους περιορισμούς, όσα δε περί του αντιθέτου, ήτοι περί απόλυτης ακυρότητας, ο ίδιος υποστηρίζει, είναι αβάσιμα». Το δικαστήριο απέρριψε την ένσταση με την ως άνω αιτιολογία της μη υποβολής αυτής στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο που κήρυξε ένοχο τον αιτούντα-κατηγορούμενο με την εκκληθείσα καταδικαστική του απόφαση (υπ' αριθ. 27579/22.9.2016 απόφαση του Μονομελούς Πλημμελειοδικείου Αθηνών). Η αιτιολογία όμως αυτή για την απόρριψη του συναφούς αυτοτελούς ισχυρισμού, είναι ασαφής, ελλιπής, και βασίζεται επί εσφαλμένης προϋποθέσεως. Την ένσταση ακυρότητας του κλητηρίου θεσπίσματος, πρωτοδικώς, όπως προκύπτει από την επισκόπηση των δικαστικών αποφάσεων που προηγήθηκαν της εκδόσεως της αναιρεσιβαλλόμενης είχε προβάλλει ο αιτών-κατηγορούμενος σε προηγηθείσα δικάσιμο αυτής, ήτοι έκανε τη 22.9.2016 του δικαστηρίου, στην οποία εκδόθηκε η εκκληθείσα καταδικαστική απόφαση (27579/2016) του Μονομελούς Πλημμελειοδικείου Αθηνών και δη στη δικάσιμο της 13.2.2015 του ίδιου δικαστηρίου, που με την υπ' αριθ. 6332/2015 απόφασή του απέρριψε την υποβληθείσα ένσταση και στην συνέχεια ανέβαλε την έκδοση αποφάσεως επί της ουσίας, διατάσσοντας κρείσσονας αποδείξεις. Η τελευταία αυτή απόφαση, οριστική, ως προς την απόρριψη του αυτοτελούς ισχυρισμού ακυρότητας του επιδοθέντος κλητηρίου θεσπίσματος και μη επιδεχόμενη ανακλήσεως (ΑΠ 261/2013, ΑΠ 825/2005), δεν υπέκειτο αυτοτελώς σε ένδικο μέσο από τον κατηγορούμενο και θεωρείται συμπροσβληθείσα με την ανωτέρω υπ' αριθ. 27579/2016 απόφαση του Μονομελούς Πλημμελειοδικείου Αθηνών. Συνεπώς είναι βάσιμοι οι λόγοι για υπέρβαση εξουσίας και έλλειψη ειδικής και εμπεριστατωμένης αιτιολογίας που προβάλλονται με το κύριο δικόγραφο της αναιρέσεως και τους προσθέτους λόγους.

Περαιτέρω, η παραβίαση των διατάξεων της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου (ΕΣΔΑ), η οποία κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974 και έχει υπερνομοθετική ισχύ (άρθρο 28 § 1 του Συντάγματος), δεν δημιουργεί ιδιαίτερο λόγο αναιρέσεως της αποφάσεως, πέραν εκείνων που αναφέρονται περιοριστικά στο άρθρο 510 § 1 του ΚΠΔ, εκτός αν συνδυάζεται με άλλη πλημμέλεια που υπάγεται στους προβλεπόμενους πιο πάνω λόγους. Στην κρινόμενη περίπτωση με λόγο της αναιρέσεως, αποδίδεται στην προσβαλλόμενη απόφαση η αιτίαση ότι, με επίκληση τους εκτεθέντες λόγους αναιρέσεως, παραβιάστηκε το δικαίωμα του αναιρεσειόντος σε δίκαιη δίκη που θεσπίστηκε με την παραπάνω σύμβαση και κυρίως με το άρθρο 6 § 1 αυτής. Με βάση το γεγονός ότι οι προβαλλόμενοι, με την αίτηση αναιρέσεως, λόγοι –της ελλείψεως ειδικής και εμπεριστατωμένης αιτιολογίας και υπερβάσεως εξουσίας– που ήδη αναφέρθηκαν και εκτιμώνται ως βάσιμοι, θεμελιώνεται και ο λόγος της απόλυτης ακυρότητας για παραβίαση των υπερασπιστικών του δικαιωμάτων από το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, σε συνδυασμό με το άρθρο 171 § 1 έδ. δ' του ΚΠΔ. Συνεπώς οι, υπό την εκτεθείσα αιτίαση, λόγοι της ελλείψεως ειδικής και εμπεριστατωμένης αιτιολογίας-υπερβάσεως εξουσίας και απόλυτης ακυρότητας (άρθρο 510 § 1 στοιχ. Α', Δ' και Η' του ΚΠΔ) είναι βάσιμοι και πρέπει να γίνουν δεκτοί.

Παρατηρήσεις

Αντιρρήσεις στην πρόοδο της δίκης (ΚΠΔ 174 § 2)

Η σχολιαζόμενη απόφαση αντιμετωπίζει εύστοχα το ζήτημα του χρόνου στον οποίον οφείλει ο κατηγορούμενος να προβάλλει στο ακροατήριο την σχετική ακυρότητα της επίδοσης του κλητηρίου θεσπίσματος ή της κλήσεως.

Η απόφαση συντάσσεται προς την κρατούσα (και ορθή) άποψη, σύμφωνα με την οποία οι αντιρρήσεις στην πρόοδο της δίκης λόγω της υπό συζήτηση ακυρότητας πρέπει να υποβληθούν το βραδύτερον έως την έναρξη της αποδεικτικής διαδικασίας (ΚΠΔ 340 επ.), ήτοι μέχρι την όρκιση του πρώτου μάρτυρα (βλ. ενδεικτικώς ΑΠ 429/1973 ΠοινΧρ ΚΓ(1973). 574, ΑΠ 1878/2001 ΠΛογ 2001. 2364, Α. Μπουρόπουλο, Ερμηνεία ΚΠΔ τ. Α' έκδ. 2^η 1957, σ. 247, Ιω. Ζησιάδη, Ποινική δικονομία τ. II έκδ. 3^η 1977, σ. 417, Χ. Σεβαστίδη, Ερμηνεία ΚΠΔ τ. II 2012, σ. 2015, Αδ.

Παπαδαμάκη, Ποινική δικονομία έκδ. 6^η 2012, σ. 225, με περαιτέρω παραπομπές).

Η σποραδικώς υποστηριζόμενη αποκλίνουσα γνώμη (βλ. π.χ. ΑΠ 435/2017, Α. Καρράς, Ποινικό δικονομικό δίκαιο, έκδ. 5^η 2017, σ. 715), ότι οι εν λόγω ακυρότητες θεραπεύονται αν ο κατηγορούμενος δεν τις προβάλλει μέχρι την «ουσιαστική» έναρξη της συζήτησης στο ακροατήριο, δηλαδή αμέσως μετά την εκφώνηση του ονόματος και την λήψη των στοιχείων της ταυτότητας του κατηγορουμένου (ΚΠΔ 342) και προ της απαγγελίας της κατηγορίας από τον εισαγγελέα (ΚΠΔ 343), είναι εσφαλμένη αλλά και *πρακτικώς ανεφάρμοστη*, οδηγούσα στην εξουδετέρωση του σχετικού δικαιώματος.

Η γνώμη αυτή προσπαθεί να αντλήσει επιχείρημα από την αντιπαράβολή των άρθρων 174 § 2 και 68 § 1 σε συνδυασμό προς το άρθρο 343 ΚΠΔ, επειδή το μεν πρώτο ορίζει ότι οι υπό συζήτηση ακυρότητες καλύπτονται αν ο κατηγορούμενος «εμφανιστεί και δεν προβάλλει αντιρρήσεις για την πρόοδο» της δίκης, ενώ το δεύτερο ορίζει ότι η δήλωση παραστάσεως πολιτικής αγωγής για την ηθική βλάβη επιτρέπεται «ωσότου αρχίσει η αποδεικτική διαδικασία».

Κατά τους υποστηρικτές της αποκλίνουσας γνώμης, η μη ρητή πρόβλεψη στο άρθρο 174 § 2 ΚΠΔ, ότι οι αντιρρήσεις μπορούν να προβληθούν έως ότου αρχίσει η αποδεικτική διαδικασία, επιτρέπει το συμπέρασμα ότι αυτές πρέπει να προβληθούν ενωρίτερα, ήτοι άμα τη εμφανίσει του κατηγορουμένου.

Εν τούτοις, το επιχείρημα εκ του γράμματος του άρθρου 174 § 2 δεν πείθει και, επιπλέον, διαψεύδεται από τις νομοπαρασκευαστικές εργασίες του ΚΠΔ. Πράγματι, ο εισηγητής του οικείου κεφαλαίου στο Διάγραμμα Σχεδίου ΚΠΔ (1932) Π. Λιωτόπουλος αναφέρει τα εξής σε σχέση με τον (νυν) άρθρο 343 ΚΠΔ: «Αρξαμένης της συνεδριάσεως και ληφθείσης της ταυτότητος του κατηγορουμένου ... και νομιμοποιηθέντων των λοιπών διαδίκων, απαγγέλλεται συνοπτικώς... η κατηγορία, μεθ' ό οι διάδικοι δύνανται να προτείνωσι τας εαυτών ενστάσεις» (ΔιάγραμμαΣχΚΠΔ σ. 305-306). Η βούληση του νομοθέτη, οι αντιρρήσεις των διαδίκων να προβάλλονται μετά την απαγγελία της κατηγορίας και όχι προ αυτής, είναι σαφής.

Γενικότερα άλλωστε, η μη προβλεπόμενη στον ΚΠΔ θεωρητική διάκριση μεταξύ «τυπικής» και «ουσιαστικής» έναρξης της ακροαματικής διαδικασίας (Α.

Καρράς, ό.π., σ. 710 επ.) συστηματικώς μεν εμφανίζεται μάλλον περιπτή, ενώ δεν συμβάλλει ούτε στην ορθή ερμηνεία των αναφευόμενων ζητημάτων, όπως πιστοποιεί η εδώ συζητούμενη διχογνωμία.

Αντιθέτως, από την δομή των κεφαλαίων του ΚΠΔ προκύπτει ότι ο Κώδικας (2^ο Τμήμα: Κυρία διαδικασία) διακρίνει *τρία* βασικά στάδια της επί ακροατηρίου διαδικασίας. Πρώτον, το στάδιο από την εκφώνηση της υπόθεσης έως την έναρξη της αποδεικτικής διαδικασίας (3^ο Κεφάλαιο – Έναρξη της διαδικασίας (άρθρα 339-349))· δεύτερον, το στάδιο της αποδεικτικής διαδικασίας (4^ο Κεφάλαιο – Αποδεικτική διαδικασία (άρθρα 350-368))· τρίτον, το στάδιο μετά την αποδεικτική διαδικασία (5^ο Κεφάλαιο – Τι ακολουθεί την αποδεικτική διαδικασία (άρθρα 369-373)).

Στην διάρκεια του *πρώτου* των ανωτέρω σταδίων αντιμετωπίζονται τα ζητήματα που μπορεί να ανακύψουν και πρέπει να επιλυθούν πριν αρχίσει η αποδεικτική διαδικασία. Εύλογο είναι λοιπόν οι τυχόν αντιρρήσεις στην πρόοδο της δίκης λόγω ακυροτήτων κατ' άρθ. 174 § 2 ΚΠΔ να μπορούν να υποβληθούν *έως την λήξη* του εν λόγω σταδίου, ήτοι μέχρι την έναρξη της αποδεικτικής διαδικασίας.

Η μειοψηφούσα άποψη πρέπει όμως να αποκρουσθεί και διότι οδηγεί στην εξουδετέρωση του –εξαιρετικής σημασίας– δικαιώματος προβολής των υπό συζήτηση ακυροτήτων. Είναι γνωστό ότι στην παρ' ημίν δικαστηριακή πρακτική η προβλεπόμενη στο άρθρο 343 ΚΠΔ υποχρέωση απαγγελίας της κατηγορίας από τον εισαγγελέα –με εξαίρεση τα μικτά ορκωτά δικαστήρια– *δεν τηρείται* (βλ. Σπ. Παππά, Πρακτική εφαρμογή ποινικής δικονομίας, 2018, σ. 90-91). Η αποκλίνουσα γνώμη υποχρεώνει, επομένως, τον κατηγορούμενο που επιθυμεί να αντιλέξει στην πρόοδο της δίκης στα αδύνατα, δηλαδή να υποβάλει τις αντιρρήσεις του πριν από την απαγγελία της κατηγορίας, η οποία όμως ουδώς λαμβάνει χώρα!

Είναι επίσης γνωστό, ότι τα δικαστήρια, αμέσως μετά την εμφάνιση του κατηγορουμένου, σπεύδουν να εκφωνήσουν τα ονόματα των μαρτύρων υπερπηδώντας την απαγγελία της κατηγορίας με αποτέλεσμα, υπό την αποκρουσμένη εδώ γνώμη, ο κατηγορούμενος να αποστερείται της δυνατότητας να προβάλλει τις αντιρρήσεις του πριν από την λεγόμενη «ουσιαστική» έναρξη της συζήτησης. Το αυτό ισχύει και οσάκις το δικαστήριο αναβάλλει την δίκη λόγω της απουσίας μαρτύρων (ΚΠΔ 352 § 2).

Η δημοσιευόμενη απόφαση ακολούθησε λοιπόν την ορθή εν προκειμένω άποψη, η οποία αποδίδει τον δέοντα σεβασμό στα δικαιώματα του κατηγορουμένου και λαμβάνει υπ' όψιν την παρ' ημίν δικαστηριακή πρακτική.

Ορθώς αντιμετώπισε εξ άλλου η δημοσιευόμενη το ζήτημα, αν ο κατηγορούμενος που προέβαλε αντιρρήσεις στην πρόοδο της δίκης, οι οποίες απορρίφθηκαν, έχει υποχρέωση, προκειμένου να μην καλυφθεί η κατ' άρθρ. 174 § 2 ΚΠΔ ακυρότητα, να τις υποβάλει εκ νέου στην μετ' αναβολήν δικάσιμο, οσάκις το δικαστήριο που τις απέρριψε ανέβαλε αν συνεχεία την συζήτηση της υπόθεσης.

ΑΠ 332/2018 Ζ' Τμ.

Πρόεδρος: Αγγελική Αλιφεροπούλου, Αντιπρόεδρος.
 Εισηγήτρια: Μαρία Παπασωτηρίου, Αρεοπαγίτης.
 Δικηγόρος: Δημ. Κονομόδης.

Στοιχεία εγκλήματος ψευδορκίας μάρτυρα (224 § 2 ΠΚ). Η ψευδής κατάθεση πρέπει να αναφέρεται σε γεγονότα, τα οποία, ανεξαρτήτως αν είναι ουσιώδη ή επουσιώδη, έχουν σχέση με την υπόθεση και να αναφέρεται, προκειμένου μεν για αστική διαφορά, στο αποδεικτέο θέμα, προκειμένου δε για ποινική δίκη στα στοιχεία του εγκλήματος που αποτελεί το αντικείμενο αυτής ή σε άλλα περιστατικά που συνδέονται αναποσπαστως με τα γεγονότα αυτά. Η ένορκη κατάθεση του δράστη πρέπει να αναφέρεται σε γεγονότα αντικειμενικώς ανακριβή και όχι σε κρίσεις, γνώμες ή πεποιθήσεις, εκτός εάν αυτές είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένες προς τα γεγονότα που κατέθεσε· θεωρείται αντικειμενικώς ψευδές το περιστατικό, όχι μόνον όταν αυτό είναι αντίθετο προς την αντικειμενική πραγματικότητα αλλά και προς εκείνα που ο μάρτυς αντελήφθη ή από διηγήσεις τρίτων πληροφορήθηκε και ως εκ τούτου γνώριζε.

Στοιχεία ηθικής αυτοουργίας. Πληρότητα αιτιολογίας της καταδικαστικής κρίσης για ψευδορκία μάρτυρα και ηθική αυτοουργία.

Κατά το άρθρο 224 § 2 ΠΚ, όπως ισχύει μετά την τροποποίηση του με το άρθρο 1 § 1 του ν. 3327/2005, με την προβλεπομένη σ' αυτό ποινή φυλακίσεως, τιμω-

Η αρεοπαγίτική συντάχθηκε προς την κρατούσα άποψη (βλ. π.χ. την μνημονευόμενη στην απόφαση ΑΠ 261/2013), σύμφωνα με την οποία η απορρίππουσα τις αντιρρήσεις στην πρόοδο της δίκης απόφαση ανήκει στις μη δεκτικές ανακλήσεως παρεμπιπτούσες αποφάσεις (βλ. για την έννοια των «ηροπαρασκευαστικών» και των «παρεμπιπτούσων» αποφάσεων *Ιω. Ανδρουλάκη*, ΠοινΧρ ΞΔ(2014), 642 επ.) και, επομένως, συμπροσβάλλεται με την εκδοθείσα στη μετ' αναβολήν δικάσιμο οριστική επί της κατηγορίας.

Ηλίας Γ. Αναγνωστόπουλος
 Καθηγητής Νομικής Σχολής
 Πανεπιστημίου Αθηνών

ρείται όποιος, ενώ εξετάζεται ενόρκως ως μάρτυρας ενώπιον αρχής αρμόδιας να ενεργεί ένορκη εξέταση ή αναφέρεται στον όρκο που έχει δώσει, καταθέτει εν γνώσει του ψέματα ή αρνείται ή αποκρύπτει την αλήθεια. Από τη διάταξη αυτή προκύπτει ότι για τη στοιχειοθέτηση του εγκλήματος της ψευδορκίας μάρτυρα απαιτείται: α) ο μάρτυρας να καταθέτει ενόρκως ενώπιον αρχής, η οποία είναι αρμόδια για την εξέτασή του, β) τα πραγματικά περιστατικά, τα οποία κατέθεσε, να είναι ψευδή και γ) να υφίσταται άμεσος δόλος του, που συνίσταται στη γνώση αυτού, ότι αυτά που κατέθεσε είναι ψευδή ή ότι έχει γνώση των αληθινών, αλλά σκοπώντας τα αποκρύπτει ή αρνείται να τα καταθέσει. Η ψευδής κατάθεση πρέπει να αναφέρεται σε γεγονότα, τα οποία, ανεξαρτήτως αν είναι ουσιώδη ή επουσιώδη, έχουν σχέση με την υπόθεση και να αναφέρεται, προκειμένου μεν για αστική διαφορά, στο αποδεικτέο θέμα, προκειμένου δε για ποινική δίκη στα στοιχεία του εγκλήματος που αποτελεί το αντικείμενο αυτής ή σε άλλα περιστατικά που συνδέονται αναποσπαστως μετά γεγονότα αυτά. Η ένορκη κατάθεση του δράστη του εγκλήματος αυτού πρέπει να αναφέρεται σε γεγονότα αντικειμενικώς ανακριβή (και όχι σε κρίσεις, γνώμες ή πεποιθήσεις, εκτός εάν αυτές είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένες προς τα γεγονότα που κατέθεσε), θεωρείται δε αντικειμενικώς ψευδές το περιστατικό, όχι μόνον όταν αυτό είναι αντίθετο προς την αντικειμενική πραγματικότητα αλλά και προς εκείνα που ο μάρτυς αντελήφθη ή από διηγήσεις τρίτων πληροφορήθηκε και ως εκ τούτου γνώριζε.

